

Udskrift af forhandlingsprotokollen

for ekspropriationskommissionen

vedrørende anlæg af gasrørledningen Grøn Gas Lolland-Falster

4. hæfte

Besigtigelsesforretningen den 1. og 5. september 2022

Delstrækning Nykøbing F. – Guldborgsund Vest

Guldborgsund Kommune

Torsdag den 1. september 2022 kl. 9.15 samledes kommissionen på Hotel Falster, Stubbekøbingvej 150, 4800 Nykøbing F., for at afholde besigtigelse i anledning af anlæg af gasrørledningen Grøn Gas Lolland-Falster, delstrækning Nykøbing F. – Guldborgsund Vest, jf. gasforsyningslovens § 55, stk. 3 og landsplandirektiv for gastransmissions- og gasdistributionsledning med tilhørende anlæg, bekendtgørelse nr. 600 af 10. maj 2022.

Til stede var kst. kommissarius ved Statens Ekspropriationer på Øerne, *Henrik Hansen*, det af transportministeren udpegede medlem af kommissionen *Ole Christophersen*, samt det fra Den Fælleskommunale Liste for Øernes Område udtagne medlem *Lene Hatt*.

Det af transportministeren udpegede medlem af kommissionen, *Henning A. Rasmussen* og det fra Den Fælleskommunale Liste for Øernes Område udtagne medlem *Benny Damgaard* mødte ved besigtigelsen i marken.

Endvidere mødte den ledende landinspektør *Dorte Ellegaard*.

Som repræsentant for Guldborgsund Kommune mødte teamkoordinator *Steen Andersen*.

For Evida mødte seniorkonsulent *Jakob Uhre*, projektleder for plan og miljø *Karin Pedersen* og landinspektør *Søren Andreas Hansen*.

Protokollen førtes af specialkonsulent *Ditte Hyldgaard*.

Kst. kommissarius fremlagde brev af 17. maj 2022 fra Transportministeriet, hvori ministeriet har anmodet Kommissarius om at forelægge projektet for ekspropriationskommissionen.

Kst. kommissarius fremlagde endvidere det af Evida udarbejdede materiale Grøn Gas Lolland-Falster Nykøbing Falster - Guldborgsund, september 2022, med tilhørende oversigtsplan, tegn.nr.: 8101-105, dateret den 20. juni 2022 og besigtigelsesplaner, tegn.nr.: 8101-100-15, 8101-100-16 samt 8101-100-17, dateret den 17. og 20. juni 2022.

Følgende passerede:

Indledende møde

Kst. kommissarius redegjorde for formålet med besigtigelsesforretningen, der er at fastlægge og godkende det af Evida fremlagte projekt med de eventuelle ændringer og bemærkninger, som ekspropriationskommissionen finder er nødvendige. På den baggrund kan der efterfølgende, efter indhentet bemyndigelse fra Transportministeriet, ske ekspropriation. Kst. kommissarius fremhævede, at ekspropriationskommissionens behandling af projektet, herunder linjeføring m.v., må tage udgangspunkt i de rammer, som landsplandirektivet og VVM-tilladelsen for projektet m.v. fastlægger.

Kommissionens beslutninger vil fremgå af forhandlingsprotokollen fra besigtigelsesforretningen. Protokollen vil blive fremsendt til de lodsejere, som er direkte indvarslet til besigtigelsesforretningen. Endvidere vil protokollen blive offentligt tilgængelig via kommissariatets hjemmeside: www.komoe.dk.

Evidas repræsentanter redegjorde for projektet og fremlagde følgende oplysninger:

Forudsætninger

Etableringen af gasrørledningen ”Grøn Gas Lolland-Falster” har til formål at forbinde Lolland og Falster med det øvrige danske gassystem. Projektet er startet på baggrund af en henvendelse til Energinet i 2019 fra SEAS/NVE (nu Andel) på vegne af Nordic Sugar samt Nature Energy.

Baggrunden for henvendelsen er, at:

- Nordic Sugar, som ejer sukkerfabrikkerne på Lolland og Falster, skal reducere CO₂-udledningen fra sukkerproduktionen. Det ønsker de at gøre ved at skifte deres brug af kul og olie ud med gas, og gerne lokalproduceret biogas.
- Nature Energy ønsker at undersøge muligheden for at etablere to lokale biogasanlæg, som vil kunne producere biogas i mængder, der svarer til 2/3 af sukkerfabrikkernes årlige energiforbrug. Biogassen fra de to anlæg vil blive produceret af gylle fra lokale husdyrhold, dybstrøelse o.a., restprodukter fra sukkerproduktionen samt lokalt madaffald.

Klima-, energi- og forsyningsministeren har i et brev til Energinet dateret 5. februar 2021 oplyst, at regeringen ønsker at fremme udbygningen af gastransmissions- og distributionssystemet med en forbindelse til Falster og Lolland. Ministeren bad i samme ombæring Energinets bestyrelse om at udfærdige en ansøgning om udbygning af naturgassystemet.

Baggrunden for regeringsbeslutningen er at sikre, at Lolland og Falster i fremtiden får bedre muligheder for at koble sig på den grønne omstilling, da gasrørledningen vil udgøre en energiforsyning til regionen, sikre CO₂-reduktioner i industrien og skabe bedre vækstvilkår for erhvervslivet og fastholdelse af lokale arbejdspladser.

Gasrørledningen ejes af de to statslige selskaber Evida og Energinet. Ejerskabet er delt op, så Energinet ejer gasrørledningen (transmissionsledning) fra Everdrup ved Tappernøje på Sjælland og frem til MR-station Nørre Alslev på Nordfalster, mens Evida ejer gasrørledningen (distributionsledning) herfra og frem til slutpunktet, som er MR-station Nakskov, der ligger lige uden for Nakskov på Lolland. Gasrørledningen anlægges i et samarbejde mellem de to selskaber.

Energinet er en selvstændig offentlig virksomhed under Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet. Energinet har ansvaret for at bygge og drive de overordnede transmissionssystemer i Danmark inden for el og gas.

Energinets opgave er blandt andet at drive transmissionsystemet for gas til de enkelte landsdele, og i dag er der ca. 900 km transmissionsrør i Danmark.

Evida er et statsligt gasdistributionsselskab under Finansministeriet. Evida blev etableret i 2019, hvor gasselskaberne HMN GasNet og Dansk Gas Distribution blev slået sammen. Evida transporterer gassen fra transmissionssystemet og ud til de enkelte forbrugere, og i dag er der ca. 18.300 km distributionsrør i Danmark.

Lovgrundlag

Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet har ved brev af 23. marts 2021 godkendt Energinets del af projektet om etableringen af gas til Lolland og Falster. Godkendelsen er truffet i henhold til § 4, stk. 3 og 4 i lov om Energinet (Bekendtgørelse af lov om Energinet, Lovbekendtgørelse nr. 118 af 6. februar 2020).

Energistyrelsen har ved brev af 9. juli 2021 godkendt Evidas del af projektet om gas til Lolland og Falster. Godkendelsen er truffet i medfør af § 14 a i lov om gasforsyning (Bekendtgørelse af lov om gasforsyning, Lovbekendtgørelse nr. 126 af 6. februar 2020 som ændret ved lov nr. 923 af 18. maj 2021).

Klima-, Energi- og Forsyningsministeriets samt Energistyrelsens godkendelser medfører ikke fritagelse for eventuelle tilladelser i henhold til anden lovgivning.

Myndighedsgodkendelser

Indenrigs- og Boligministeriet har den 10. maj 2022 udstedt bekendtgørelse nr. 600 om landsplandirektiv for gastransmissions- og gasdistributionsledning med tilhørende tekniske anlæg, som fastlægger plangrundlaget for Grøn Gas Lolland Falster Projektet.

Miljøstyrelsen har meddelt tilladelse til GGLF-projektet. Tilladelsen er meddelt i henhold til § 25, stk. 1, i Miljøvurderingsloven (Lov om miljøpåvirkning af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM), Lovbekendtgørelse nr. 1225 af 25. oktober 2018).

Energistyrelsen har i brev dateret 16. maj 2022 meddelt tilladelse til ekspropriation i medfør af § 55, stk. 1 og 3 i lov om gasforsyning.

Transportministeriet har i brev dateret 17. maj 2022 meddelt Kommissarius ved Statens Ekspropriationer på Øerne bemyndigelse til at iværksætte besigtigelsesforretning.

Der er i forbindelse med fastlæggelsen af linjeføringen ansøgt om tilladelser efter anden lovgivning til konkrete arbejder, herunder fx:

- Naturbeskyttelsesloven: Arbejde ved beskyttede naturtyper, berøring af fortidsminder, krydsning af vandløb og beskyttelseslinjer
- Museumsloven: Gennembrydning af beskyttede diger og berøring af fortidsminder
- Skovloven: Arbejde i fredskov
- Vandløbsloven: Afbrydelse og omlægning af vandløb
- Vejloven: Krydsning af offentlige veje
- Jernbaneloven: Krydsning af jernbaner
- Landzonetilladelser: Midlertidige adgangsveje

Tilladelserne i henhold til særlovgivningen medbringes ved ekspropriationsforretningen.

Tegningsoversigt

TEGN.NR.	DATO	MÅL	EMNE	STATIONERING
8101-105	20.06.2022	1:10.000	Oversigtskort	62.000 – 74.500
8101-100-15	20.06.2022	1:5.000	Besigtigelsesplan	63.000 – 66.200
8101-100-16	17.06.2022	1:5.000	Besigtigelsesplan	64.300 – 70.400
8101-100-17	17.06.2022	1:5.000	Besigtigelsesplan	70.000 – 74.000

Projektbeskrivelse

Projektet Grøn Gas Lolland-Falster anlægges på en ca. 115 km lang strækning mellem Everdrup på Sjælland

og Nakskov på Lolland. Undervejs krydser gasrørledningen Storstrømmen via Farø til Falster. Ved Nykøbing Falster krydses Guldbogssund. Undervejs anlægges syv måler- og regulatorstationer (MR-stationer) og tre selvstændige linjeventilstationer (LV-stationer).

Figur 1 viser oversigt over linjeføringen for gasrørledningen Grøn Gas Lolland-Falster

Projektet består af nedenstående elementer:

- Udbygning af Baltic Pipe kompressorstation ved Everdrup (indenfor eksisterende stationsareal)
- Rørledning fra kompressorstation Everdrup til Færgestrømmen
- Krydsning under Færgestrømmen til Farø
- Rørledning over Farø
- Krydsning under Grønsund til Falster
- Rørledningen over Falster fra Grønsund til Nykøbing
- Krydsning under Guldborgsund til Lolland
- Rørledning fra Guldborgsund til Nakskov
- Anlæg af 7 måle- og reguleringsstationer (Herefter MR-stationer)
- Anlæg af 3 selvstændige linjeventilstationer (Herefter LV-stationer)
- Anlæg af 5 stationer til katodisk beskyttelse (Herefter KB-stationer)

Rørledningen passerer gennem følgende kommuner: Næstved, Vordingborg, Guldborgsund og Lolland.

Linjeføringen for rørledningen (Guldborgsund Kommune)

Projektet er omfattet af miljøvurderingsloven, hvorfor der har været gennemført en fuld VVM-proces med 1. og 2. offentlighedsfase. Linjeføringen er fastlagt inden for det projektområde, som er godkendt i miljøkonsekvensrapporten.

Valget af linjeføring er fastlagt ud fra sikkerhedsmæssige, anlægstekniske, miljømæssige og samfundsøkonomiske forhold. I forbindelse med fastlæggelsen af linjeføringen er der også inddraget hensyn i forhold til kommunernes planlægning, landskabelige- og ejendomsspecifikke forhold samt input fra den enkelte lodsejer efter besøg, herunder om der for eksempel er meddelt en landzonetilladelse til byggeri.

Den ønskede linjeføring for rørledningen fremgår af vedlagte kortbilag.

Delstrækningen starter ved MR-station Nykøbing Falster Syd ved Hallerupvej og forløber mod vest frem til MR-station Guldborgsund Vest som placeres vest for Møllevej. Fra MR-station Nykøbing Falster Syd føres gasdistributionsledningen langs Hallerupvej frem til

st. 63.580 hvor rørledningen skifter retning mod syd-vest for at krydse Lindeskov frem mod Hasselø Nor. Rørledningen føres i en bue syd om engarealet på Hasselø hvorved statsbanen til Gedser krydses i st. 64.400. Rørledningen fortsætter mod nordvest frem til Hasselø Plantage hvor der etableres en arbejdsplads til brug for farvandskrydsningen af Guldborg Sund. Arbejdspladsen etableres øst for Hasseløvej.

Guldborg Sund underbores fra ca. st. 66.450 – st. 67.700.

Vest for Guldborg Sund etableres en større arbejdsplads mellem Bygaden og Guldborg Sund hvorfra underboringen og tilførsel af rør sker. Fra denne arbejdsplads føres rørledningen mod nordvest umiddelbart syd for Nagelsti hvor Bygaden krydses i st. 69.000 frem til Nystedvej der krydses i st. 70.590. Fra Nystedvej fortsætter rørledningen mod nordvest frem til st. 71.240 hvor rørledningen drejer vest umiddelbart før statsbanen til Rødby. Derfra føres rørledningen mod vest, parallelt med jernbanen, ca. 100 meter fra denne, frem MR-station Guldborgsund Vest som ligger vest for Møllevej i ca. st. 73.000. Undervejs krydses Flintinge Å og det derved liggende beskyttede naturområde. Flintinge Å krydses ca. i st. 72.450.

Plantegning af MR-station Guldborgsund Vest fremgår af bilag til besigtigelsesmateriale.

Tekniske bestemmelser

Rørledningen projekteres og udføres i henhold til bekendtgørelse nr. 1988 af 9. december 2020 om sikkerhedsbestemmelser for naturgasanlæg efter Lov om Arbejds miljø. Bekendtgørelsens regler bygger ovenpå GPTC-guiden, som er en amerikansk standard: ”Guide for Transmission and Distribution Piping Systems, GPTC, 1998”. Som tillæg til denne GPTC-guide foreligger tillægsbestemmelser fra Arbejdstilsynet i form af en vejledning (F.0.1 fra juli 2001). Vejledningen refererer til en række standarder for materialer og udførelse.

Rørledningen

På strækningen mellem MR-Station Nykøbing Falster Syd og MR-station Guldborgsund Vest anlægges rørledningen med en udvendig diameter på 273 mm (10”). Rørens godstykkelser er ca. 6 mm.

Rørledningen anlægges som en stålledning med en plastcoating udvendigt på minimum 3 mm, formentlig af polyethylen (PE).

I områder med særlig høj grundvandsstand eller blød bund, hvor der kan være risiko for opdrift på rørledningen, monteres skrueankre eller betonfliser på rørledningen.

Rørledningens placering og etablering

GPTC-guiden fastsætter sammen med Arbejdstilsynets danske tillægsbestemmelser krav til linjeføringens "class-location" og "minimumsafstand".

"Class-location" fastlægges i en afstand på 200 meter på hver side af centerlinjen for rørledningen i enhver fortløbende længde på 1600 meter langs med rørledningen. Class-location zonen bestemmes ud fra befolknings- og bygningstætheden langs rørledningen samt på grundlag af kommuners udbygningsplaner (kommuneplaner, lokalplaner mv.) eller udstedte byggetilladelser.

Arealerne omkring rørledningen opdeles i klasser (class-locations) fra klasse 1 til klasse 4.

Jo flere bygninger beregnet til beboelse og erhverv, der findes indenfor 200 meter på hver side af rørledningen, des tykkere stålør skal anvendes. Tykkelsen af stålørerne kan således variere afhængig af behov. På dette projekt er der valgt en godstykkelse som opfylder kravene for alle aktuelle klasser og røret er derfor de fleste steder installeret med en ekstra sikkerhed.

Udover ovennævnte class-location stiller Arbejdstilsynet krav om overholdelse af en minimumsafstand til bygninger, som er beregnet til varigt ophold for mennesker. Minimumsafstanden beregnes på baggrund af det maksimale tryk i rørledningen, ledningens diameter, ståltykkelsen og en designfaktor afhængig af class location. Mindsteafstanden til den enkelte bygning har indgået som en vigtig parameter ved fastlæggelse af den endelige linjeføring.

Der er i lovgivningen krav om, at der som minimum skal være 1 meter jorddække over gasledningen. Generelt forventes rørledningen de fleste steder at blive anlagt i åben rørgrav med en jorddækning på omkring 1,3 m. Konkrete forhold kan betyde, at rørledningen etableres med større jorddække for f.eks. at udligne terrænforskelle eller for at kunne overholde afstands-krav til eksisterende ledninger i jorden, herunder hensynet til drænybde mv.

Generelt søges anvendt lige rør, der reguleres til landskabet med elastiske bøjninger. I enkelte tilfælde ved skarpe retningsændringer og lignende indsvejses et rørstykke, der enten er forbukket eller bukkes lokalt med bukkemaskine.

Rørledningen udstyres med et katodisk beskyttelses-anlæg (KB-anlæg), som vha. en lavspænding beskytter gasledningen mod korrosion, hvorfor der enkelte steder i markskel, vejsider m.v. bliver placeret mindre målerskabe.

Langs ledningen placeres markeringspæle, normalt 2 m forskudt fra ledningen. Markeringspælene placeres i markskel, vejkanter o. lign. med en afstand, så man generelt kan se fra den ene pæl til den anden.

Rørledningens krydsning af jernbaner, veje, vandløb og ledninger

Krydsninger af jernbane, veje, vandløb og andre ledninger sker efter nærmere forhandlinger med de respektive myndigheder/ejere.

Ved krydsning af større veje, hvor etablering i åben rørgrav giver særlige udfordringer, vælges i stedet at udføre krydsningen ved hjælp af gennempresning eller styrede underboringer. Krydsning af offentlige veje sker efter nærmere forhandlinger med vejmyndigheden jf. Vejloven.

Ved krydsning af vandløb og lignende, hvor etablering i åben rørgrav giver særlige udfordringer, vælges i stedet at udføre krydsningen ved hjælp af styrede underboringer. Private og offentlige vandløb, afvandingssystemer mm. reguleres og/eller retableres i fornødent omfang.

Regulering af vandløb gennemføres i samarbejde med vandløbsmyndigheden jf. Vandløbslovens og Naturbeskyttelseslovens bestemmelser.

Drænledninger og andre former for afvandingssystemer vil blive retableret og reguleret i fornødent omfang. Evidens drænekspertes vil på baggrund af oplysninger om dræn og afvandingssystemer fra lodsejer og ud fra konkrete forhold som viser sig under anlægsarbejderne stå for valg af løsning for retableringen.

Afsnittet nedenfor om "Krydsninger af vandløb, private og offentlige veje mm." indeholder en angivelse af de jernbaner, offentlige og private veje, offentlige og private vandløb samt større ledningsanlæg, som rørledningen krydser på denne delstrækning.

Katodisk beskyttelse af rørledningen

Til katodisk beskyttelse af rørledningen, som er en stålledning, skal der etableres anodebede og ensrettere med tilhørende teknikhuse. Et anodebed består typisk af 4-6 stk. anoder placeret med en indbyrdes afstand på 3 m i en eller to rækker. Anoderne er ofte horisontale stavanoder med en længde på omkring 1,6 m. En

anode består af en magnetit-anode i koksfyld. Anoderne placeres i forborede huller, så der vil være ca. 2 m fra terræn til overkant af anode.

Den endelige placering vil blive fastlagt inden ekspropriationsforretningen.

Erhvervelse af rettigheder

Til projektets gennemførelse er der behov for pålæg af servitutrettigheder til sikring af gasdistributionsledningen med tilbehør samt ret til etablering af midlertidige rørlager- og oplagspladser samt skurby.

Hertil kommer behov for ret til midlertidige overkørsler fra offentlige veje i ledningstraceet og ret til benyttelse af private fællesveje og private veje som adgangsveje til anlægsarbejderne i forbindelse med anlæg af gasdistributionsledningen.

Erhvervelse af areal

Til projektets gennemførelse er der på denne delstrækning behov for at erhverve areal til MR-station Guldborgsund Vest.

Pålæg af servitutter til sikring af gasdistributionsanlægget

For at sikre gasdistributionsanlægget mod beskadigelse eller anden overlast pålægges servitut om gasdistributionsanlægget i en bredde på 20 m til hver side af rørledningens centerlinje.

Servituttet regulerer byggeri og andre faste anlæg, beplantning samt terrænregulering mv. Servituttet sikrer desuden ledningsejers ret til at foretage eftersyn og vedligehold.

Ligeledes kan der blive behov for supplerende servitutbestemmelser til beskyttelse af installationsskabe, ledninger, katodisk beskyttelsesanlæg mm.

Servitutteksten til sikring af gasdistributionsanlægget fremgår af bilag til besigtigelsesmaterialet.

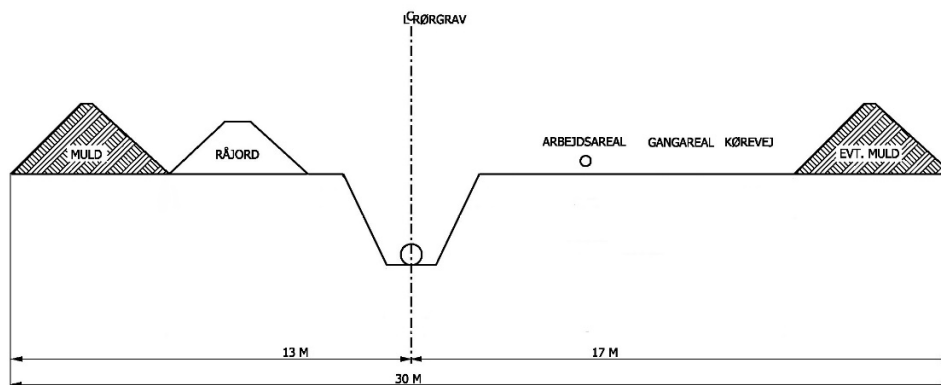
Anvendelse af arbejdsarealer

Til gennemførelse af anlægsarbejderne er der behov for ret til midlertidig brug af arealer langs med linjeføringen. Endvidere er der behov for ret til etablering af midlertidige rørlager- og oplagspladser samt skurby.

Den endelige placering og udformning fastlægges ved ekspropriationsforretningen.

De midlertidigt eksproprierede arealer, der er langs den nye rørledning, vil blive anvendt til arbejdsareal i form af muld- og råjordsdepot, køreveje og rørgrav og har normalt en bredde på 30 m. Der vil også kunne opstilles mobile mandskabsfaciliteter i begrænset omfang.

Muldjorden skræbes af og lægges til side inden anlægsarbejdets opstart. Gasledningen samles ovenpå jorden og hejses derefter samlet i sektioner ned i den gravede ledningsgrav.

Det forventes, at der inden for hver etape kan etableres ca. 700 m rørledning om ugen. Det samlede anlægsarbejde vil typisk vare ca. 3-4 måneder på den enkelte ejendom. En forventet tidsplan for hele projektforløbet er vist i bilag til besigtigelsesmaterialet.

Alle arealer som benyttes midlertidigt, bliver ved arbejds afslutning retableret til den stand, som de havde, før arealerne blev inddraget til arbejdsareal.

Gener og ulemper for lodsejer i anlægsfasen og afgrødetab/strukturskadeerstatning vil blive opgjort efter anlægsarbejdets afslutning ved indgåelse af aftale mellem lodsejer og Energinet/Evida.

Krydsninger af vandløb, private og offentlige veje mm.

Guldborgsund Kommune

STATIONERING (M)	KRYDSNING
63.180 – 63.580	Hallerupvej – Kommunevej (linjeføring langs med vej)
63.710	Adgangsvej til englodder – privat fællesvej
64.180	Vandløb – Tjæreby Tang Kanal
64.400	Statsbane – Gedser
66.030	vandløb – Hasseløløbet
66.490	Hasseløvej – Kommunevej
66.450 – 67.700	Farvand – Guldborg Sund (Farvandskrydsning)
69.000	Bygaden – Kommunevej
69.580	Adgang til Vadebrovej nr. 33, ”Tinghøjgård” – Privat fællesvej
70.590	Nystedvej – Kommunevej
72.220	Åmarksvej – Kommunevej
72.450	Vandløb – Flintinge Å
73.010	Møllevej – Kommunevej

Bemærkninger og spørgsmål til projektet

Efter Evidas gennemgang af projektet havde de fremmødte ejere, brugere og disses repræsentanter lejlighed til at udtale sig.

Der fremkom bl.a. følgende bemærkninger og spørgsmål til projektet:

Evida oplyste, at den foreløbige tidsplan for denne delstrækning er:

- Forventet ekspropriation i perioden januar til juni 2023 på hele strækningen.
- Arkæologiske forundersøgelser i perioden maj 2022 til april 2023.
- Anlægsarbejde i perioden fra november 2022 til september 2024.

Anlægsarbejde med underboring af Guldborg Sund i perioden januar til maj 2023.

Anlægsarbejde med landleddning i perioden januar til april 2024.

- Idriftsættelse den 1. september 2024.

Evida oplyste, at Energinet og Evida bruger to forskellige rådgivere på projektet, og derfor kan der være forskellige tilgange til indretningen af bl.a. arbejdsarealet på de enkelte delstrækninger. På denne delstrækning vil der blive afrømmet muld på kørevejen, og der vil blive lagt køreplader på råjorden på kørevejen. Der vil ikke blive afrømmet muld på arealet, hvor mulden lægges i depot.

Evida oplyste endvidere, at observationszonen på 200 meter, for så vidt angår Evidas del af strækning-

gen, alene gælder i anlægsfasen. Derimod opretholdes observationszonen på 200 meter for Energinets del af strækningen.

En fremmødt stillede spørgsmål til, hvor dybt gasrørledningen nedlægges.

Evida oplyste, at ledningen vil blive lagt med et jorddække på mindst 1,30 meter. Dybden kan variere, hvis lokale forhold giver anledning hertil.

Grundforbedringskonsulent Kent Morel fremlagde et teknisk bilag, som han uddybede på mødet, vedrørende dræn, strukturskader, risiko for spredning af ukrudt, stensamling efter anlægsarbejdet, brug af køreplader m.v. I bilaget stilles bl.a. en række krav til, hvordan anlægsarbejdet nærmere skal udføres, herunder hvordan dræn skal afmærkes og retableres, og hvordan gasrørledningen skal placeres i forhold til eksisterende dræn og afvandingsledninger. Kst. kommissarius oplyste, at det skriftlige indlæg vil blive sendt til Evida til bemærkninger. Kent Morel har i forbindelse med besigtigelsesforretningerne på de resterende delstrækninger frem til M/R station Nakskov fremlagt et revideret teknisk bilag, som er fremsendt til Energinet/Evida til bemærkninger.

En fremmødt stillede spørgsmål til, hvordan borehullerne efterlades efter underboringen, herunder om boremudder efterlades på ejendommene.

Evida oplyste, at arealet vil blive retableret til samme tilstand som før anlægsarbejdet. Hvis der er brugt boremudder, vil det blive fjernet igen.

En fremmødt stillede spørgsmål til, om der efterlades forurenede jord efter svejsning, når arbejdspladsen efterlades.

Evida oplyste, at rørene vil blive svejset langs graven, og at der ikke efterlades forurenede jord.

En fremmødt stillede spørgsmål til, om observationszonen på 200 meter er til hinder for opførelse af pumpestationer i anlægsfasen.

Evida oplyste, at det vil være en konkret vurdering. Det bør umiddelbart ikke være et problem, men ejeren kan sende materiale herom til Evida, og herefter vil Evida konkret vurdere, om der er noget til hinder herfor.

Konsulent Jens Fog Larsen fra VKST Landbrugsrådgivning stillede spørgsmål til gravedybder for arkæologiske forundersøgelser og anførte, at arkæologerne i forbindelse med forundersøgelserne har gravet ned til en dybde på ca. 95 cm.

Grundforbedringskonsulent Kent Morel anførte desuden, at der har været et problem med sammenblanding af muldjord og råjord i forbindelse med retablering efter arkæologernes undersøgelser.

Evida tilkendegav, at de vil følge op på dette med museet.

En fremmødt stillede spørgsmål til, hvordan rørlagerpladserne indrettes.

Evida oplyste, at det som udgangspunkt er op til entreprenøren at planlægge indretningen af de enkelte rørlagerpladser.

Grundforbedringskonsulent Kent Morel stillede spørgsmål til, hvor længe muldjord skal ligge i depot ved arbejdspladserne.

Evida oplyste, at de endnu ikke har præcise oplysninger herom. Det forventes, at rørlagerpladserne skal være aktive i tre til fire måneder, mens det vil være en længere periode ved underboringpladserne.

Evida oplyste, at dræn vil blive retableret, hvis de beskadiges. Driften af landbrugsjorden kan fortsætte i 2023, indtil anlægsarbejdet påbegyndes, og ejerne vil få erstatning for afgrødetab, hvis det bliver relevant. Herudover vil ejerne senere få besked fra Evida i forhold til betydningen for EU-støtte m.v.

Besigtigelse i marken

Efter det indledende møde foretog kommissionen en **besigtigelse i marken** med udgangspunkt i nedenstående mødesteder.

Under besigtigelsen fremkom bl.a. følgende bemærkninger:

Mødested den 1. september 2022 kl. 13.00: Hvor ledningen krydser markvej fra Hasselø Tværvej ca. st. 65.000 (fra st. 63.850 til st. 65.370).

Ejeren af matr.nr. 15f Hasselø By, Nykøbing F. (lb.nr. 411) fremsatte ønske om, at linjeføringen mellem ca. st. 64.400 og 65.100 tilpasses, så det levende hegn langs marken ikke skal fjernes.

Evida tilkendegav at ville undersøge muligheden for at tilpasse linjeføringen for at undgå at berøre det levende hegn.

Mødested den 1. september 2022 kl. 14.30: Hasseløvej, 4800 Nykøbing F., hvor ledningen krydser (fra st. 65.370 til st. 66.750).

Ejeren af matr.nr. 13aa Hasselø By, Nykøbing F. m.fl. (lb.nr. 416) fremsatte ønske om, at der laves underboring på ejendommen, idet linjeføringen går igennem et

engareal på matr.nr. 1n Hasselø Inddæmning, Nykøbing F. Ejeren udtrykte bekymring for, at engen efterlades blødt efter anlægsarbejdet, ligesom han oplyste, at anlægskøretøjerne ikke vil kunne køre i den meget bløde jord.

Evida oplyste, at det på nuværende tidspunkt er planen, at der skal ske gennemgravning, men at Evida vil undersøge om lodsejers ønske om underboring kan imødekommes.

Ejeren af matr.nr. 13aa Hasselø By, Nykøbing F. (lb.nr. 416) anførte, at han har ønsker til placeringen af markeringspæle på hans ejendom.

Evida oplyste, at placeringen af pælene vil blive drøftet på ekspropriationsforretningen.

Ejeren af matr.nr. 13aa Hasselø By, Nykøbing F. (lb.nr. 416) stillede spørgsmål til, om det vil være muligt at anlægge en privat adgangsvej på matriklen, hvis ejendommen senere udstykkes til bebyggelse.

Evida oplyste, at det ikke er muligt at svare generelt herpå, men at der kan rettes henvendelse til Evida for en vurdering af et konkret projekt, hvis der ønskes anlagt en vej på matriklen.

Ejeren af matr.nr. 13aa Hasselø By, Nykøbing F. (lb.nr. 416) stillede desuden spørgsmål til, hvornår arbejdspladsen til underboring tages i brug, og om det vil medføre larm for naboerne.

Evida oplyste, at det forventes, at arbejdet på denne ejendom påbegyndes i det tidlige forår 2023. Underboringen vil køre i døgndrift, idet boringen ikke kan standses, når den først er igangsat. Der vil blive lavet tiltag, så de fastsatte støjgrænser ikke overskrides, men det vil kunne høres, når der bores.

Repræsentant for ejeren af matr.nr. 13æ Hasselø By, Nykøbing F. (lb.nr. 420) fremsatte ønske om, at linjeføringen ændres ved ejendommen, så sikkerhedszonen ikke berører ejendommen.

Evida tilkendegav at ville undersøge, om linjeføringen enten kan flyttes lidt, eller om man kan undlade at tinglyse en servitut på ejendommen, idet ledningen på dette sted ligger meget dybt på grund af underboringen af Guldborg Sund.

Herefter afsluttedes dagens møde.

Henrik Hansen

/Ditte Hyldgaard

Mandag den 5. september 2022 kl. 9.15 samledes kommissionen ved ejendommen Strandbyvej 8, Nagelsti, 4800 Nykøbing F. for at fortsætte besigtigelsesforretningen i anledning af anlæg af gasrørledningen Grøn Gas Lolland-Falster, delstrækning Nykøbing F. – Guldborgsund Vest.

Deltagerne var de samme som ved forretningen den 1. september 2022. For Evida mødte desuden projektleder *Poul H. Sørensen*.

Protokollen førtes af specialkonsulent *Ditte Hyldgaard*.

Følgende passede:

Mødested den 5. september 2022 kl. 9.15: Ved ejendommen Strandbyvej 8, Nagelsti, 4800 Nykøbing F. (fra st. 66.750 til st. 69.000).

Ejeren af matr.nr. 14a Nagelsti By, Toreby (lb.nr. 421) fremsatte ønske om ændring af linjeføringen, således at ledningen flyttes mod syd til den modsatte side af et

stort egetræ, da den nuværende placering af linjeføringen vil give ejeren problemer i forhold til flyvesand, da læhegnet gennembrydes. Hvis linjeføringen flyttes som ønsket af ejeren, kan problemet med flyvesand undgås, idet linjeføringen så vil gå igennem lerjord. Ønsket har også tidligere været fremsat i forbindelse med høringsfasen til § 25-tilladelsen. Ejeren anførte desuden, at drænene ligger højere, der hvor han foreslår gasrørledningen placeret, hvilket også vil være en fordel i forhold til den nuværende placering.

Ejeren af matr.nr. 14a Nagelsti By, Toreby (lb.nr. 421) oplyste desuden, at arkæologerne har gravet dybere end 30 cm, selvom ejeren af hensyn til at beskytte drænene havde bedt dem om maksimalt at grave i denne dybde. Ejeren tror, at drænene endnu ikke er retableret, og at der er sket sammenblanding af muldjord og råjord. Ejeren gjorde endvidere opmærksom på, at han har haft et stort tidsforbrug i forbindelse med koordinering med museum, anlægsmyndighed m.v.

Ejeren af matr.nr. 6a Nagelsti By, Toreby (lb.nr. 422) tilkendegav at være enig i ønsket fra lb.nr. 421 om at ændre linjeføringen, idet han ønsker linjeføringen flyttet til en placering syd for et lille vandhul/vandspejl på ejendommen.

Ejeren gjorde endvidere opmærksom på, at der på ejendommen er en grævlingegrav, et vandhul, en urtehave samt et vejtræ (rødbøg), som har stor betydning for ejeren og som ønskes bevaret. Ejeren har køer, og Evida bedes derfor tage hensyn til dette ved detailplanlægningen, da det skal sikres, at køerne kan komme på græs i anlægsperioden.

Ejeren af matr.nr. 6a Nagelsti By, Toreby (lb.nr. 422) anførte desuden, at der ønskes underretning om et eventuelt fremtidigt ejerskifte til gasrørledningen, da det ellers kan udgøre et problem for lodsejerne at finde frem til ledningens ejer.

Evida oplyste, at de vil se nærmere på ændring af linjeføringen på de to ejendomme samt detailplanlægningen i forhold til indretning af arbejdsplads m.v.

Mødested den 5. september 2022 kl. 10.30: Åmarksvej, 4891 Toreby L., hvor ledningen krydser (fra st. 69.000 til st. 72.450).

Evida oplyste, at de forventer, at arbejdet på denne strækning skal udføres i slutningen af 2023 og begyndelsen af 2024, men at der endnu ikke er lavet en detaljeret tidsplan.

Ejeren af matr.nr. 9a Nagelsti By, Toreby, og 32a Toreby By, Toreby (lb.nr. 424) gjorde opmærksom på, at der er et drænrør (kommunalt vandløb) på hans ejendom. Ejeren gjorde herudover opmærksom på, at Banedanmark også arbejder på omlægning af ledninger ved jernbanen ved Nystedvej, og at Evida bør koordinere arbejdet med Banedanmark.

Ejeren af matr.nr. 17a Nagelsti By, Toreby (lb.nr. 425) gjorde opmærksom på, at der ved anlægsarbejdet fremkommer et ca. 10 meter bredt areal på hans mark, som ikke kan dyrkes i anlægsperioden, da arealet afskæres af arbejdsarealet.

Evida oplyste, at ejeren vil blive kompenseret, hvis arealet ikke kan dyrkes i anlægsperioden.

Ejeren af matr.nr. 26e Toreby By, Toreby (lb.nr. 426) anmodede om, at linjeføringen for gasrørledningen justeres, så der ikke skal tinglyses en servitut om sikkerhedszone på ejendommen. Ejendommen berøres efter Evidas forslag kun perifert af sikkerhedszonen.

Evida tilkendegav at ville undersøge nærmere, om det kan undgås at pålægge ejendommen servitut om sikkerhedszone.

Ejeren af matr.nr. 42a Toreby By, Toreby (lb.nr. 427) stillede spørgsmål til, om linjeføringen kan flyttes mod syd, således at sikkerhedszonen og arbejdsareal holdes udenfor hans have. Ejeren gjorde samtidig opmærksom på, at der er ledninger og dræn på ejendommen.

Evida tilkendegav at ville undersøge, om linjeføringen kan flyttes en smule mod syd.

Mødested den 5. september 2022 kl. 13.00: Møllevej, 4891 Toreby L., hvor ledningen krydser (fra st. 72.450 til st. 73.800).

Ejeren af matr.nr. 15a Flintinge By, Toreby (lb.nr. 428) gjorde opmærksom på, at der er en samlebrønd midt i linjeføringen.

Ejeren af matr.nr. 10g, 11a og 45b Flintinge By, Toreby (lb.nr. 430) stillede forslag om, at linjeføringen ændres ved matr.nr. 10g og 11a, så linjeføringen rettes ud og kommer til at gå henover matr.nr. 108 Flintinge By, Toreby, i stedet for at gå uden om denne matrikel.

Evida oplyste, at linjeføringen er planlagt til at gå uden om matr.nr. 108 Flintinge By, Toreby, som er en beboelsesejendom. Det har været et grundprincip ved planlægningen af linjeføringen at forsøge at gå uden om haver og byer. Ejeren af matr.nr. 108 er desuden ikke indvarslet til besigtigelsesforretningen, da ejendommen ikke berøres af den planlagte linjeføring.

Ejeren af matr.nr. 10g, 11a og 45b Flintinge By, Toreby (lb.nr. 430) fremsatte herudover et ønske om at ændre placeringen af arbejdspladsen på matr.nr. 11a og 45b. Ejeren stillede desuden spørgsmål til, om placeringen af MR-stationen kan ændres.

Evida tilkendegav, at de kan se nærmere på og drøfte den præcise udformning af arbejdspladsen med ejeren, men at der skal være direkte tilknytning mellem det areal, som skal bruges til MR-stationen og det areal, som skal bruges til arbejdsplads. Evida oplyste herudover, at MR-stationen er placeret på det pågældende sted ud fra kulturhensyn.

Kommissionens vurderinger og beslutninger

Ved besigtigelsesforretningen fremkom en række forslag og ønsker til ændring af linjeføringen af gasrørledningen og placeringen af arbejdsarealer. Forslagene er beskrevet i hovedtræk under de enkelte mødesteder.

Kommissionen har noteret sig de tilsagn, som Evida gav om at se nærmere på de fremsatte forslag og ønsker. Kommissionen vil tage endelig stilling til forslagene ved ekspropriationsforretningen.

Kommissionen har forståelse for de bekymringer, som flere lodsejere gav udtryk for ved besigtigelsen med hensyn til beskadigelse af dræn i forbindelse med anlægsarbejdet, og om drænene vil blive retableret tilfredsstillende. Kommissionen har noteret sig Evidas oplysninger om de tiltag, der vil blive gjort for at sikre, at drænene virker, herunder oplysningen om at der føres tilsyn med arbejdet og foretages dokumentation, og at der vil blive tilknyttet en særlig drænkonsulent til projektet.

Grundforbedringskonsulent Kent Morel fremlagde ved besigtigelsesforretningen på vegne af hovedparten af de berørte lodsejere på strækningen et teknisk bilag vedrørende dræn, strukturskader, risiko for spredning af ukrudt, stensamling efter anlægsarbejdet, brug af køreplader m.v. I bilaget stilles bl.a. en række krav til, hvordan anlægsarbejdet nærmere skal udføres, herunder hvordan dræn skal afmærkes og retableres, og hvordan gasrørledningen skal placeres i forhold til eksisterende dræn og afvandingsledninger. Kommissionen har anmodet Evida om bemærkninger til bilaget. Bemærkningerne vil blive fremsendt til grundforbedringskonsulenten, når de er modtaget.

Kommissionen skal opfordre Evida til fortsat dialog med lodsejernes grundforbedringskonsulent om de forhold, som det tekniske bilag vedrører, med henblik på at begrænse skaderne på landbrugsjord og dræn m.m. i forbindelse med anlægsarbejdet med gasrørledningen mest muligt. Kommissionen skal dog samtidig bemærke, at kommissionen ikke kan give en anlægsmyndighed detaljerede anvisninger på, hvordan et anlægsprojekt nærmere skal udføres, herunder stille krav til udførelsesmetode og kontrol.

Ændring af linjeføringen på matr.nr. 14a Nagelsti By, Toreby (lb.nr. 421)

Kommissionen har drøftet det på mødet fremsatte ønske fra ejeren af lb.nr. 421 om ændring af linjeføringen på matr.nr. 14a Nagelsti By, Toreby, således at et læhegn ikke gennembrydes og problemer med flyvesand dermed kan undgås.

Kommissionen besluttede at bede Evida om at undersøge forslaget nærmere, idet kommissionen mener, at linjeføringen skal ændres som ønsket af ejeren, således at det omhandlede læhegn kan bevares i videst mulige omfang.

Kommissionen vil tage endelig stilling til linjeføringen på ejendommen ved ekspropriationsforretningen.

Forslag om ændring af linjeføringen på matr.nre. 10g og 11a Flintinge By, Toreby (lb.nr. 430)

Kommissionen har endvidere drøftet det på mødet fremsatte forslag fra ejeren af lb.nr. 430 om ændring af linjeføringen på matr.nr. 10g og 11a Flintinge By, Toreby, således at linjeføringen rettes ud og kommer til at gå henover matr.nr. 108 Flintinge By, Toreby i stedet for at gå uden om denne matrikel.

Kommissionen besluttede, at fastholde den af Evida foreslåede linjeføring på dette sted, da en ændring af linjeføringen vil betyde inddragelse af en ny ejer i projektet med en ejendom, som er registreret som en beboelsesejendom og da en ændring af linjeføringen ikke vurderes at indebære væsentlige fordele for ejeren af lb.nr. 430 eller for projektet.

Med ovenstående bemærkninger godkendte kommissionen herefter det forelagte projekt vedrørende gasrørledningen Grøn Gas Lolland-Falster, delstrækningen Nykøbing F. – Guldborgsund Vest.

Herefter afsluttedes forretningen og protokollen blev underskrevet.

Henrik Hansen

Henning A. Rasmussen Ole Christophersen Lene Hatt Benny Damgaard

Steen Andersen Dorte Ellegaard Jakob Uhre Poul H. Sørensen

Karin Pedersen Søren Andreas Hansen

/Ditte Hyldgaard

Udskriftens rigtighed bekræftes

Mette Bergmann Andersen